

Пазарът като обект на маркетингово въздействие

Основни акценти в темата

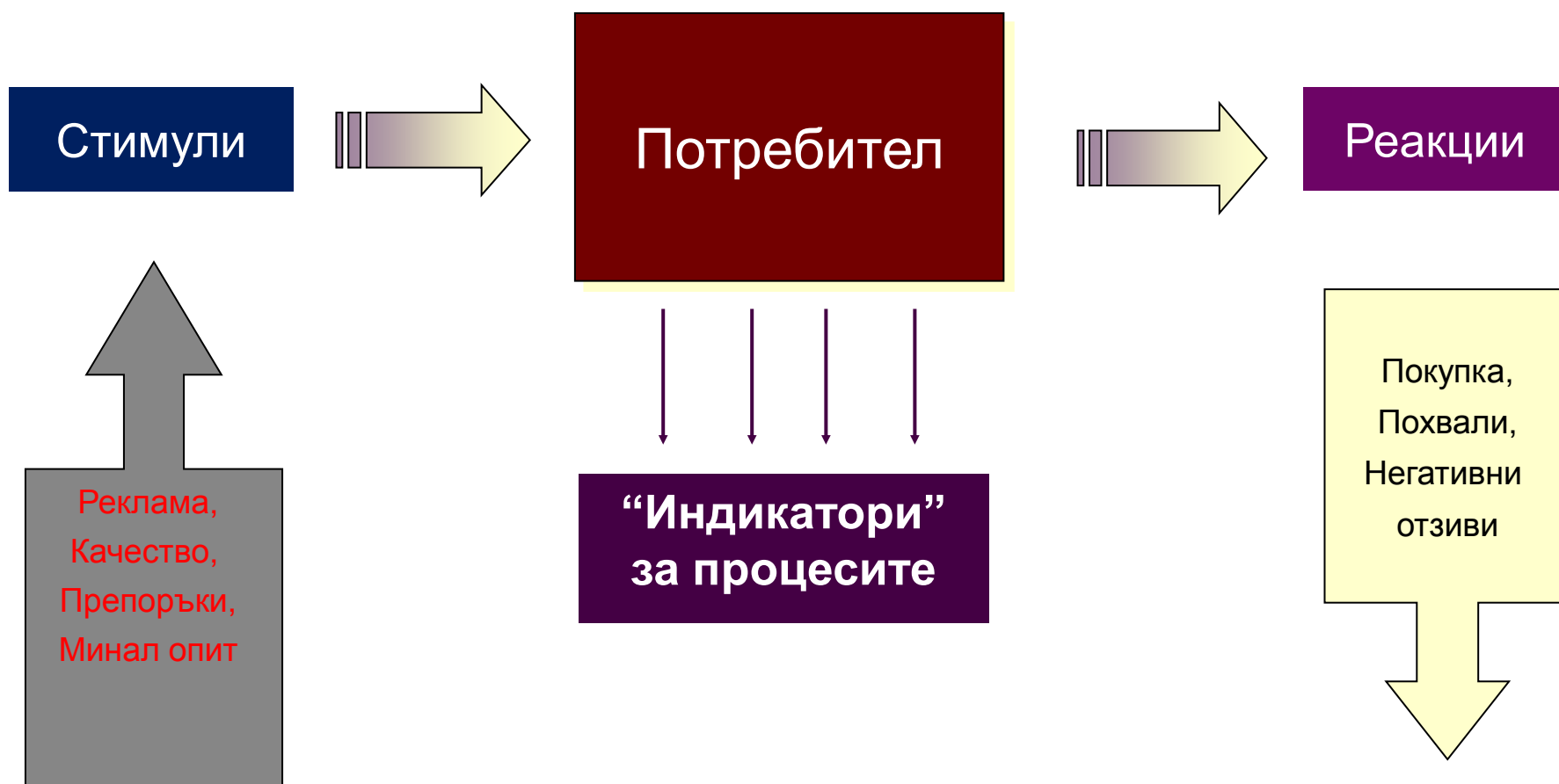
1. Потребителските пазари като обект на маркетингово въздействие
2. Индустиалните пазари като обект на маркетингово въздействие
3. Анализ и оценка на пазара и пазарните позиции на фирмата
4. Прогнозиране на пазарните процеси

1. Потребителските пазари като обект на маркетингово въздействие

- ❑ Концептуално-структурни модели
- ❑ Икономически ориентирани модели
- ❑ Психологически ориентирани модели
- ❑ Социологически ориентирани модели

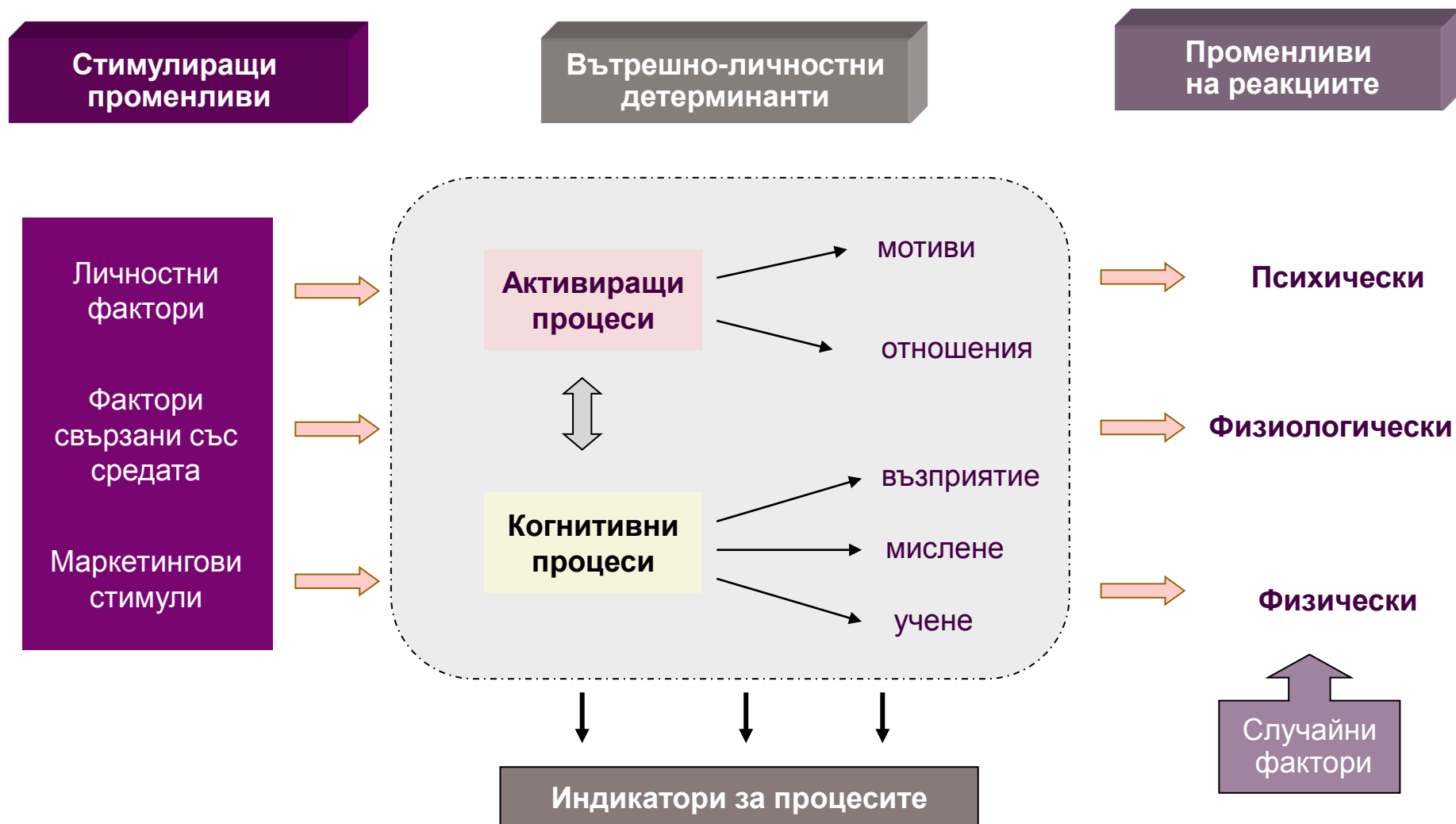
Модел на “черната кутия”

S – O – R модел (стимул – организъм - реакция)

Концептуално-структурни модели

Разгърнат модел на “черната кутия”

Икономически ориентирани модели

Линейно - регресионен модел

$$S_t = k + a \times P + b \times A + c \times D + d \times Q$$

Мултипликаторен модел

$$S_t = k \times a \cdot P \times b \cdot A \times c \cdot D \times d \cdot Q$$

Логаритмичен модел

$$S_t = k \times P^a \times A^b \times D^c \times Q^d$$

S_t – пласмент през период t

k – пласмент без маркетингово въздействие

a d – регресионни коефициенти

P Q – маркетингови инструменти

Психологически ориентирани модели

Поведението на индивидите, включително при покупка, е под влияние на техните *психологически характеристики*, в основата на които са начина на възприемане, обработка и съхраняване на информацията (*когнитивни процеси*) и движещите мотиви в поведението (*активиращи процеси*)

Психологически ориентирани модели

Когнитивни процеси

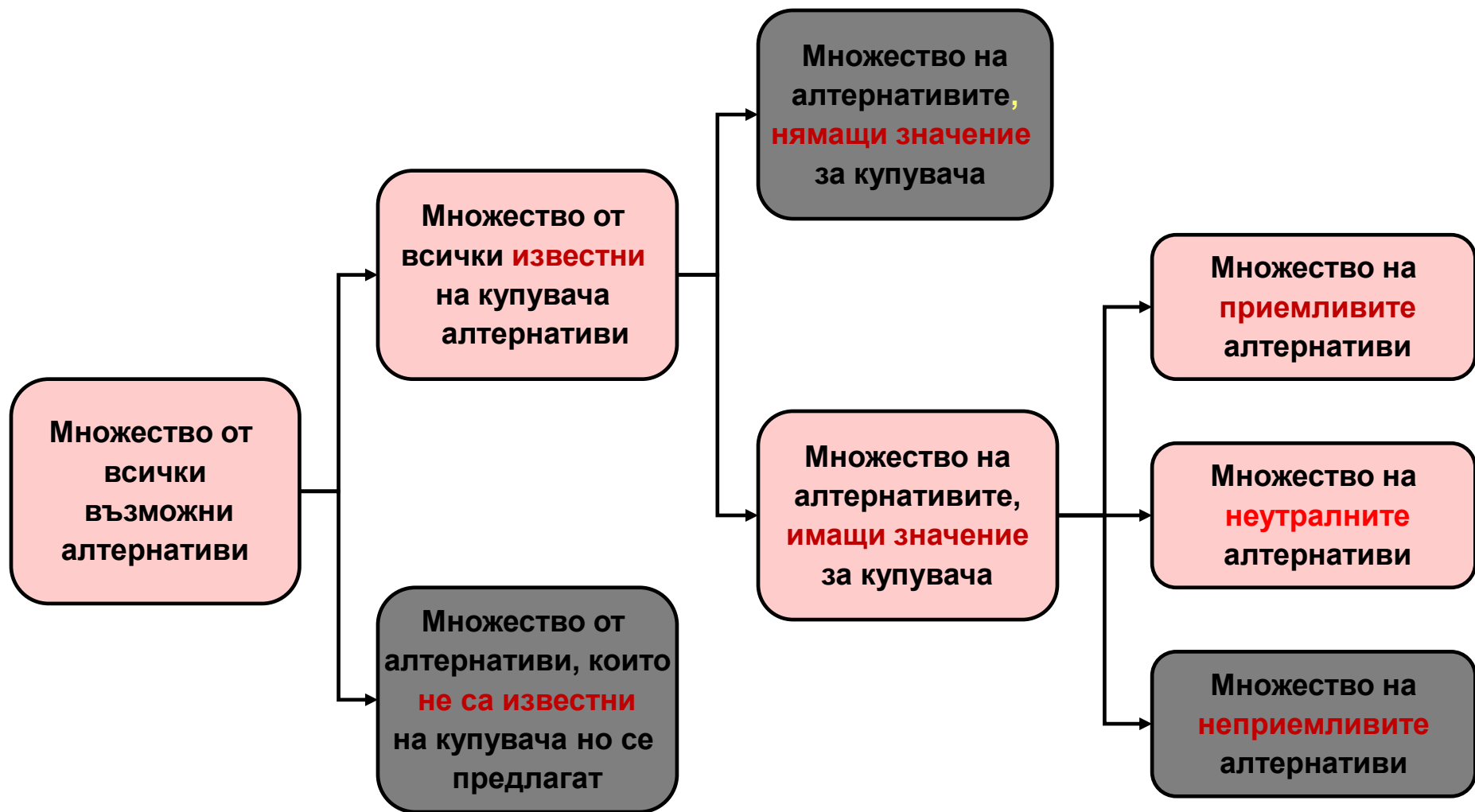
Управляват възприемането на информацията, нейната обработка и съхранение без да провокират реакции

- а. **Възприятие** - психофизичен процес на приемане и интерпретиране на информацията от индивида, чиито краен продукт е изработване на мисловна картина на действителността

N.B. Води до изкривяване на действителността, чрез:

- ◆ селектиране и отказ от информация
- ◆ carry-over ефект
- ◆ трансфер на информация (halo-ефект)

Психологически ориентирани модели

Психологически ориентирани модели

- b. **Мислене** – психически процес, протичащ при оценка на обекта на покупка, свързан с преработка на информацията, чиято цел е установяване на преимуществата на различните алтернативи.

- c. **Учене** – систематична промяна в поведението на индивида в резултат на натрупан опит

Психологически ориентирани модели

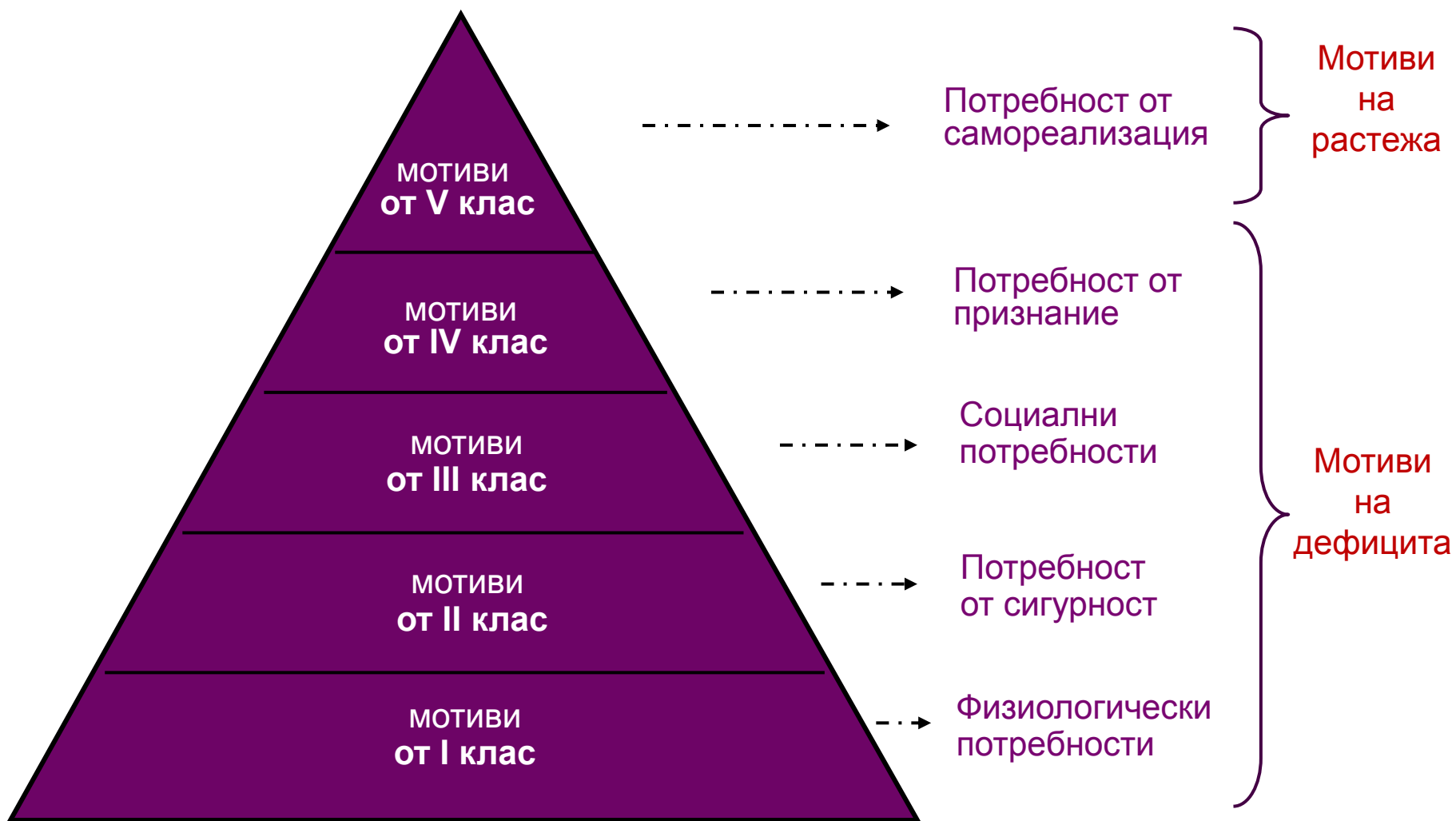
Активиращи процеси

Процеси водещи до провокиране на реакция в индивидите

- a. **Мотиви** – възприемано състояние на липса, недостиг на нещо
(храна, облекло, сигурност, социална реализация)
- b. **Отношение** – вътрешна готовност на индивида да реагира по определен начин спрямо конкретни хора, обекти и идеи

N.B. Теория за “когнитивния дисонанс”

Мотивационна теория на Ейбръхам Маслоу

Психологически ориентирани модели

Мотивационна теория на Зигмунт Фройд

Движещите мотиви в поведението на индивидите са **подсъзнателни**:

“**то**” – подсъзнателното;

“**его**” – съзнателно, рационално;

“**супер его**” – ограничения от средата

Мотивационна теория на Фридрих Херцберг

Поведението на индивидите зависи от **факторите на удовлетворението** и **факторите на неудовлетворението**

Социологически ориентирани модели

А. Модели с билатерално въздействие

Основните стимулиращи променливи за индивидите са социалните групи от различен порядък като **контакта с тях и двустранен**

1. Първични социални групи (директен контакт)

- ❑ Семейството;
- ❑ Неформални първични групи (съседи, приятелски кръгове)
- ❑ Формални първични групи (предприятие, училище, партии)

2. Вторинни социални групи (индиректен контакт)

- ❑ Култура;
- ❑ Субкултура;
- ❑ Социални слоеве

Социологически ориентирани модели

Б. Модели с унилатерално въздействие

Определени индивиди от социалната група **влият едностранно** върху поведението на другите индивиди от групата

- “Концепция за влияещия”
- “Концепция за лидера на мнения”
- “Концепция за иноватора”

Комбиниране на моделите

Различия между продуктите алтернативи		Неценови	
		значителни	незначителни
Ценови	значителни	?	Икономически-ориентирани модели
	незначителни	Психологически-ориентирани модели	Социологически-ориентирани модели

Процес на вземане на решение за покупка

Участници в процеса:

- ❑ Инициатор
- ❑ Влияещ
- ❑ Решаващ
- ❑ Купувач
- ❑ Потребител

Типове поведение при покупка

	висока степен на ангажираност	ниска степен на ангажираност
значителни различия между марките	сложно поведение при покупка	поведение при покупка търсещо разнообразие
малки различия между марките	поведение при покупка намаляващо дисонанса	обичайно поведение при покупка

Етапи в процеса на вземане на решение за покупка

1. Осъзнаване на потребността – кое поражда потребността?
2. Търсене на информация – кои са източниците на информация и каква е тяхната роля?
3. Оценка на алтернативите – опит, нагласи, влияние на околната среда
4. Покупка – какво е влиянието на случайните фактори?
5. Поведение след покупка – дали клиента ще повтори покупката и дали ще направи свързани покупки (cross-selling)

2. Индустириалните пазари като обект на маркетингово въздействие

Типови различия между потребителските и индустириалните пазари/потребители

Потребителски пазар		Индустриален пазар
Структура на носителя на потребността	Голям брой малки потребители; Потребителят е непознат; Търсенето произтича пряко от основни човешки потребности	Незначителен брой, големи потребители; Потребителя може да се идентифицира Търсенето произтича косвено от човешките потребности
Особености в поведението на потребителите	Ограничени потребности от информация; Вземания решение за покупка не е професионалист; Ограничени усилия за набавяне на продукта; Процеса на вземане на решение за покупка не е формализиран	Големи потребности от информация; Вземания решение за покупка е професионалист; Големи усилия за набавяне на продукта; Формализиран процес на вземане на решение за покупка
Връзка продавач - купувач	Свободна, нестабилна, случайна	Тясна, относително постоянна връзка, която чест се урежда с договор

Фази в процеса на вземане на решение за покупка в организациите

1. Осъзнаване на проблема
2. Идентифициране и описание на потребността
3. Набиране на информация
4. Формулиране и анализ на алтернативите
5. Избор на доставчици
6. Осъществяване на покупката
7. Поведение след покупката

Фактори, влияещи върху поведението при покупка в организациите

1. Екип вземащ решение за покупка (Buying center)
2. Вид на покупката
3. Фактори от средата
4. Организационни фактори
5. Личностни фактори

3. Анализ и оценка на пазара и пазарните позиции на фирмата

Основни понятия и показатели

Пазарно търсене – общото количество от даден продукт, което *би могло да се търси* от определена потребителска група, в определена географска област, за определен период от време

Пазарен потенциал – максимално възможното количество от един продукт (в бр.), което *може да се реализира* в рамките на един пазар, за определен период от време

Пласментен потенциал – максималното количество (в бр.), което *един предложител би могъл* да реализира на един пазар, в рамките на определен период от време

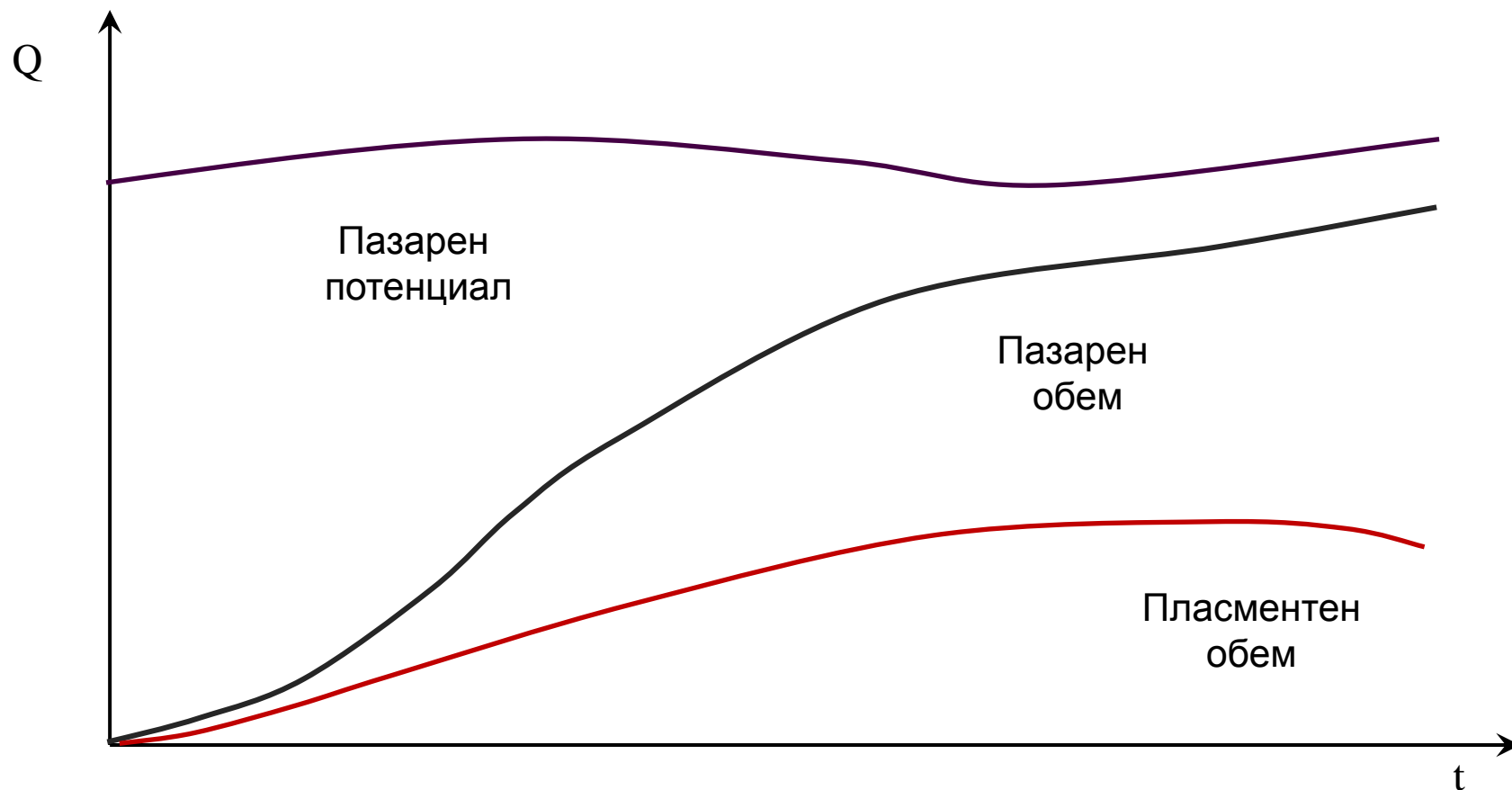
Основни понятия и показатели

Пазарен обем – общото пласментно количество от един продукт, постигнато *от всички предложители* на един пазар за определен период от време

Пласментен обем (пласмент) – пласментното количество от даден продукт, постигнато *от един предложител*, за определен период от време (Q)

Основни понятия и показатели

Връзка между пазарен потенциал, пазарен обем и пласментен обем

Основни понятия и показатели

Пазарен дял – отношение между пласментния обем на един предложител за определен период от време и пазарния обем за същия период

Относителен пазарен дял – отношение между пазарния дял на фирмата и пазарния дял на основния конкурент (конкуренти)

Оборот – произведение на пласментния обем (Q) и цената (P)

Основни понятия и показатели

Коефициент на пазарно проникване (K_t) – измерва степента на дифузия на конкретен продукт предлаган от една организация

$$K_t = \frac{A_{ij}}{M_i}$$

A_{ij} – Брой купувачи купили поне веднъж *продукт i* , на *предложител j* , от момента на въвеждането му на пазара

M_i – Всички възможни купувачи на *продукт i*

Граници на вариране на показателя **min 0 ÷ max 1**

Основни понятия и показатели

Дял на повторните покупки (D_t) – измерва привързаността на потребителите към дадена марка

$$D_t = \frac{G_{ijt}}{H_{ijt}}$$

G_{ijt} – Продажби на продукт i , предлаган от j предложител в резултат от повторни и следващи покупки за период t ;

H_{ijt} – Продажби на i продукт, предлаган от j предложител, през период t

Граници на вариране на показателя **min 0 ÷ max 1**

Основни понятия и показатели

Интензивност на употреба (R_{ij}) – измерва дали определен продукт има по-честа употреба от аналогични на него продукти

$$R_{ij} = \frac{F_{ijt}}{Q_{it}}$$

F_{ijt} – Средни продажби на продукт i , предлаган от j предложител, за период t ;

Q_{it} – Осреднени продажби на продукт i , през период t

Граници на вариране на показателя **min 0 ÷ max + ∞**

Комплексно използване на показателите за анализ и оценка на пазара

Обобщаващ показател	Оборот на продукт i на предложител j = Пазарен обем (в стойност) на продукт i x Пазарен дял на предложител j							
	Оборот на продукт i на предложител j	=	Пазарен обем (в стойност) на продукт i	x	Коефициент на пазарно проникване	x	Дял на повторните покупки	x Индекс на интензивност на употреба
Фактори, обуславящи стойностите на показателя								
	↓ Общи икономически условия ↓ Маркетингови инструменти стимулиращи първата покупка ↓ Маркетингови инструменти стимулиращи повторна покупка ↓ Вид на продукта							
Фирма А	20 000	=	100 000	x	0,80	x	0,40	x 0,63
Фирма Б	20 000	=	100 000	x	0,20	x	0,90	x 1,11
Фирма В	20 000	=	100 000	x	1,00	x	0,10	x 2,00

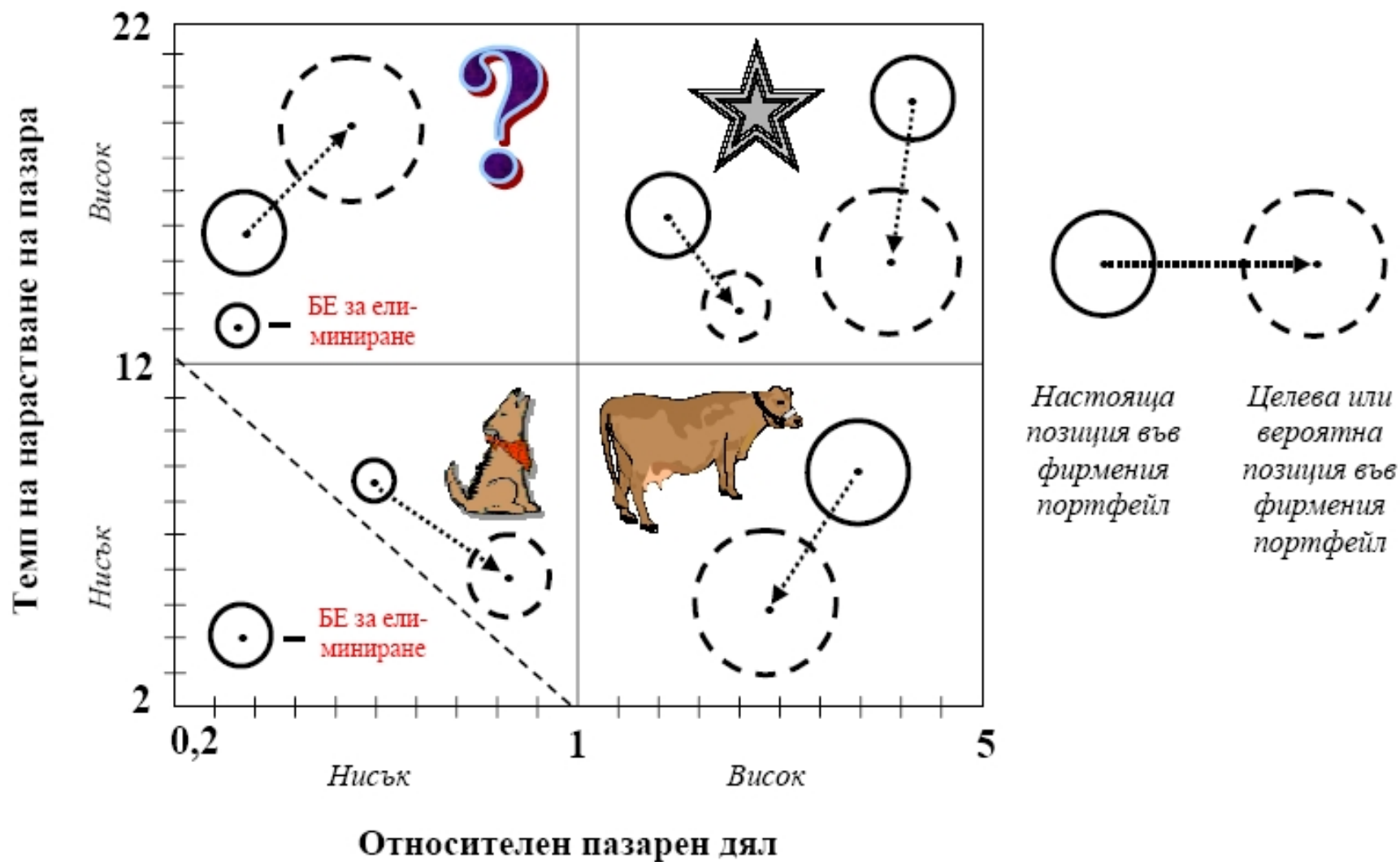
Методи за анализ на пазара и пазарните позиции на фирмата

Портфолио методи – оценка на пазарните позиции на фирмата и нейните продукти (продуктови групи) чрез комбиниране на оценките по два или повече, обобщаващи показателя

- ❑ “Матрица на Бостънската консултантска група
- ❑ “Матрица на Дженерал Електрик”

АВС – анализ – групиране на пазарите, продуктите или клиентите в зависимост от тяхната важност за резултатите на фирмата

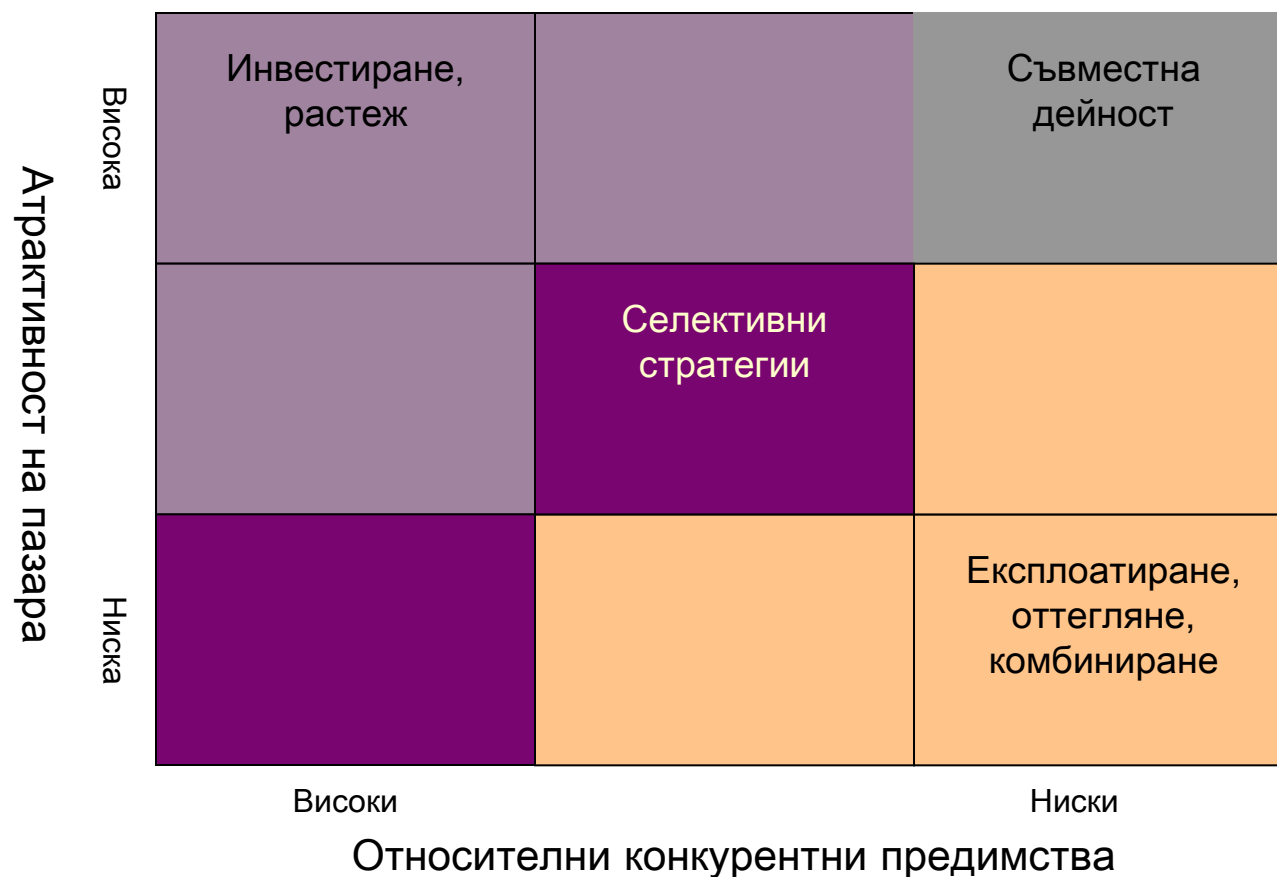
“Матрица на Бостънската консултантска група”

“Матрица на Дженерал Електрик”

Основни групи показатели за оценка

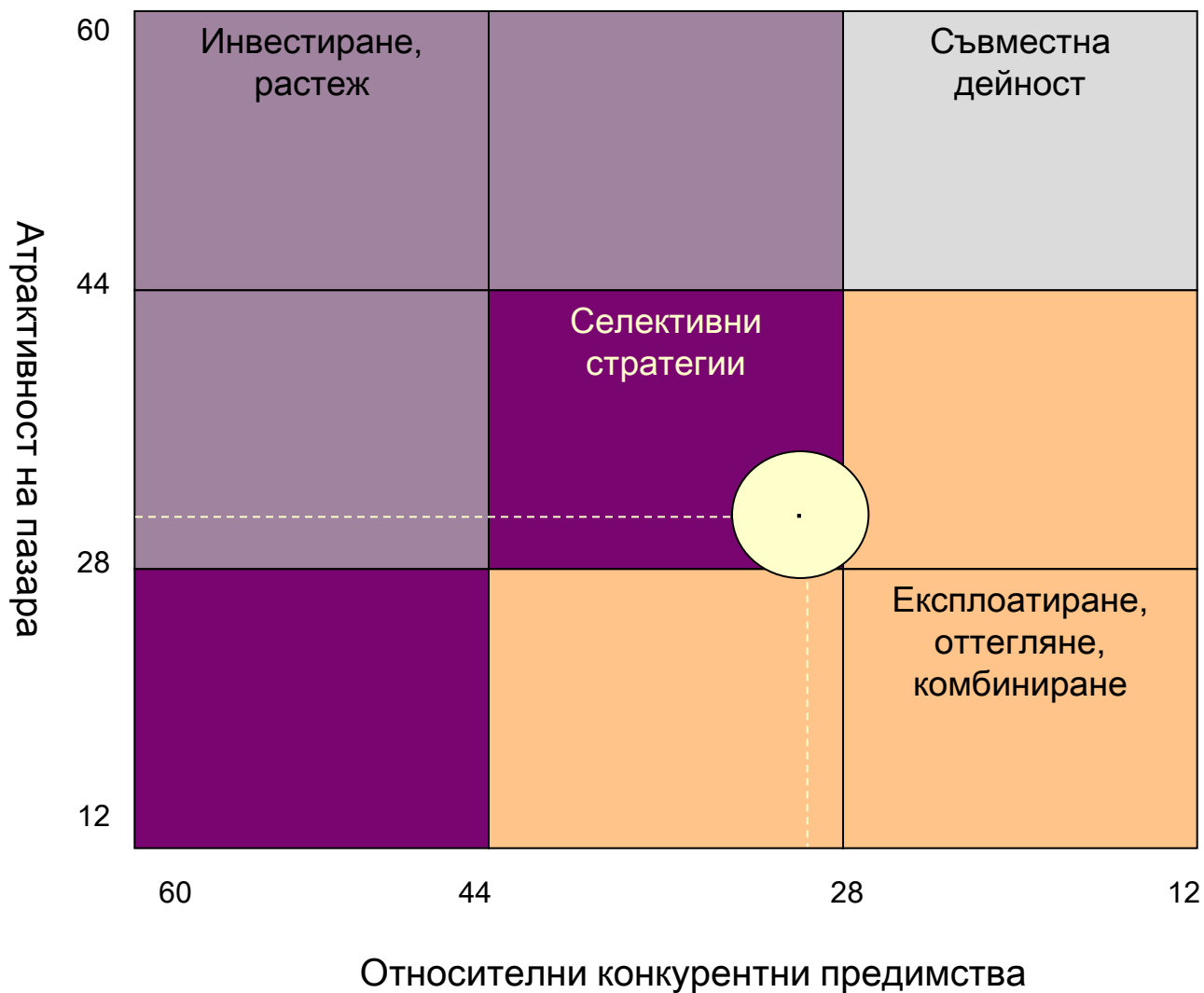
- Атрактивност на пазара
- Конкурентни предимства

“Матрица на Дженерал Електрик”

Система от показатели за оценяване на атрактивността на пазара				
Критерии за оценка	Относит. тегло	Оценка (max. 5 пункта)	Претеглена оценка	Максимална оценка
Нарастване на пазара	2	2	4	10
Пазарен обем	2,5	3	7,5	12,5
Разходи за навлизане в пазара	1,5	2	3	7,5
Конкурентна ситуация	0,5	2	1	2,5
Степен на контрол върху цените	1	4	4	5
Ограничения при навлизане	2,5	2	5	12,5
Възможност за диференциране	0,5	5	2,5	2,5
Стабилност на търсенето	1,5	2	3	7,5
Оценка:	12	---	30	60
Система за оценяване на конкурентните предимства				
Критерии за оценка	Относит. тегло	Оценка (max. 5 пункта)	Претеглена оценка	Максимална оценка
Пазарен дял	2	2	4	10
Качество на продукта	1,5	4	6	7,5
Ценови предимства	2	4	8	10
Гъвкавост при поръчките	1,5	3	4,5	7,5
Мащаб на производството	2	1	2	10
Система за дистрибуция	1	1	1	5
Печалба на единица	0,5	2	1	2,5
Разходи за транспортиране	1	2	2	5
Маржове на посредниците	0,5	1	0,5	2,5
Оценка:	12		29	60

“Матрица на Дженерал Електрик”

“ABC - анализ”

Алгоритъм на използване:

- ❑ Определя се абсолютната стойност на анализирания показател
- ❑ Изчислява се относителния му дял в общата стойност
- ❑ Изчислява се кумулираната (с натрупване) стойност за всички значения
- ❑ Групиране на стойностите по важност в зависимост от тяхното участие в общия резултат (определяне на ABC-групите)

ABC - анализ

Държава (пазар)	Оборот (лв.)	Относителен дял	Кумулативен дял	Категория ABC
1	2	3	4	5
1. Швеция	2 053 733	17,26%	17,26%	A
2. Германия	2 027 511	17,04%	34,30%	A
3. Япония	1 369 826	11,51%	45,81%	A
4. България	1 222 114	10,27%	56,08%	A
5. Франция	1 050 191	8,83%	64,91%	A
6. Италия	958 979	8,06%	72,97%	A
7. Египет	880 791	7,40%	80,37%	A
8. Англия	613 158	5,15%	85,52%	B
9. Гърция	479 719	4,03%	89,55%	B
10. Алжир	356 612	3,00%	92,55%	B
11. Китай	315 955	2,66%	95,21%	B
12. Холандия	101 644	0,85%	96,06%	C
13. Израел	100 041	0,84%	96,90%	C
14. Сирия	88 836	0,75%	97,65%	C
15. Ливан	79 575	0,67%	98,32%	C
16. Финландия	78 192	0,66%	98,97%	C
17. Дания	75 860	0,64%	99,61%	C
18. Тунис	40 510	0,34%	99,95%	C
19. Македония	5 825	0,05%	100,00%	C
ОБЩО	11 899 071	100,00%		